

Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan suhteet

Kokous

EU-UK-huippukokous 19.5.2025

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Työväenpuolueen nousu hallitusvaltaan Britanniassa (UK) käynnisti aiempaa aktiivisemat keskustelut EU-UK-suhteen kehittämiseksi syksyllä 2024. Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen ja UK:n pääministeri Keir Starmer sopivat säännöllisistä päämies-tason huippukokouksista suhteiden kehityksen seuraamiseksi. Ensimmäinen EU-UK-huippukokous järjestetään Lontoossa 19.5.2025 pääministeri Starmerin isännöimänä. Kyseessä on niin sanottu institutionaalinen huippukokous, jossa EU:ta edustavat Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja António Costa ja komission puheenjohtaja von der Leyen. EU:n ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Kaja Kallas sekä EU-UK-suhteista vastaava komissaari Maroš Šefčovič osallistuvat tiettyihin huippukokouksen osioihin. Huippukokouksia suunnitellaan pidettävän jatkossa vuosittain.

Huippukokouksessa ei tehdä sitovia päätöksiä. Kokousta varten valmistellaan kaksi asiakirjaa, joiden on tarkoitus muodostaa yhtenäinen kokonaisuus: 1) globaaleihin kysymyksiin keskittyvä julkilausuma ja 2) yhteisymmärrysasiakirja aloista, joilla yhteistyötä sovitaan tulevaisuudessa vahvistettavan. Käytännössä tavoitellaan tiekarttaa jatkossa edistettävistä EU:n ja UK:n uuden kahdenvälisen agendan teemoista. Yhteisymmärrysasiakirjan edellytyksenä on, että huippukokousta edeltävissä neuvotteluissa päästään riittävälle kunnianhimon ja tasapainon tasolle, etenkin kalastuksen osalta. Lisäksi tavoitteena on EU:n ja UK:n turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden (Security and Defence Partnership, SDP) solmiminen huippukokouksen yhteydessä. EU:n kannat valmistellaan Coreperissa yleisten asioiden neuvostossa joulukuussa 2024 ja maaliskuussa 2025 käytyjen keskustelujen pohjalta.

Suomen kanta

Suomi edistää EU:n ja UK:n välistä vahvaa ja laaja-alaista kumppanuutta. On tärkeää pyrkiä kokonaisvaltaisesti positiiviseen ja vakaaseen EU-UK-suhteeseen. Tavoitteena on rakentaa strateginen kumppanuus unionin ja UK:n välille.

EU:n ja UK:n välisten olemassa olevien sopimusten sekä Windsorin puitteiston asianmukainen täytäntöönpano ja soveltaminen on edelleen keskeinen edellytys UK-suhteen kehittämiseksi ja syventämiseksi kaikilla yhteistyöaloilla.

Eurooppa-neuvoston 29.4.2017 hyväksymät suuntaviivat toimivat edelleen kaiken EU-UK-yhteistyön peruslähtökohtana. Oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino, tasapuoliset toimintaedellytykset, sisämarkkinoiden yhtenäisyys ja EU:n päätöksenteon itsenäisyys ovat jatkossakin olennaisia perusedellytyksiä EU:n ja UK:n välistä suhdetta kehitettäessä. Sisämarkkinoiden neljä vapautta ovat jakamattomia, eikä niistä voi valita mieleisiä osia.

Erityisen tärkeää on, että UK:n oikeudet ja velvollisuudet pysyvät jatkossakin tasapainossa sekä suhteessa EU:n jäsenvaltioihin että muihin kolmansiiin maihin. Unionin jäsenyyden on oltava aina kannattavampi ratkaisu kuin ulkopuolelle jääminen.

Suomi korostaa EU:n yhtenäisyyden merkitystä. EU:n on tärkeä edistää yhteisesti sovit-
tuja prioriteettikysymyksiä ja unionin etujen mukaista yhteistyötä UK:n kanssa.

Suomi tukee EU:n ja UK:n välisen yhteistyön tiivistämistä monenkeskisen yhteistyön ja YK:n peruskirjan mukaisen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän tukemiseksi, mukaan lukien kauppajärjestelmän toiminnan turvaaminen esimerkiksi Maailman kauppajärjestön puitteissa. Kauppa- ja yhteistyösopimuksen (TCA) tarjoamat mahdollisuudet taloussuhteiden kehittämiseen tulee hyödyntää täysimääräisesti.

Suomi tukee yhteistyön kehittämistä niin sanottuna pakettiratkaisuna, joka sovittaa yhteen eri jäsenvaltioiden tärkeimmät intressit. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikilla yhteistyöaloilla olisi edettävä täysin samaan tahtiin.

Suomi suhtautuu erityisen myönteisesti ja avoimesti ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön vahvistamiseen UK:n kanssa. Ensimmäisenä askeleena Suomi kannattaa ei-sitovan turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden (Security and Defence Partnership, SDP) solmimista UK:n kanssa.

Lisäksi Suomi on avoin tutkimaan neuvottelujen aloittamista ja sitovien sopimusten tekemistä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) alalla UK:n kanssa yhdessä tärkeiksi katsottavilla aihealueilla, kuten kriisinhallinta ja puolustusteollisuus.

Suomi tukee niin sanotun pakettiratkaisun nimissä tavoitetta saavuttaa oikeudellisesti sitova sopimus kalastukseen liittyvästä vesille pääsystä 30. kesäkuuta 2026 jälkeiselle ajalle.

Samoista syistä Suomi tukee kauppa- ja yhteistyösopimuksen (TCA) energiaa koskevan yhteistyön vakiinnuttamista 30. kesäkuuta 2026 jälkeen.

Suomi on valmis tarkastelemaan mahdollisuuksia yhteistyön syventämiseen terveys- ja kasvinuojelutoimenpiteitä (sanitary and phytosanitary measures, SPS) koskevan sitovan sopimuksen nojalla.

Suomi on valmis tarkastelemaan mahdollisuuksia yhteistyön syventämiseen myös päästökauppajärjestelmien (emission trading system, ETS) linkittämistä koskevan sitovan

sopimuksen nojalla. Lisäksi Suomi kannattaa vuoropuhelun jatkamista hiilirajamekanismista (carbon border adjustment mechanism, CBAM). Hiilirajamekanismista käytävä vuoropuhelu tulisi sovittaa huolellisesti yhteen erityisesti päästökauppaa koskevan keskustelun kanssa ja siinä tulisi erityisesti ottaa huomioon EU:n hiilirajamekanismiasetuksen kirjaukset siitä, millä ehdoin poikkeuksia CBAM-velvoitteista voidaan kolmansille maille myöntää.

Suomi pitää tärkeänä sujuvaa lainvalvonta- ja oikeudellista yhteistyötä UK:n kanssa. Suomi on valmis harkitsemaan rikosasioiden ja sisäiseen turvallisuuteen liittyvän vuoropuhelun syventämistä erityisesti tehokkaamman tietojenvaihdon saralla.

Suomi suhtautuu myönteisesti yhteistyön lisäämiseen UK:n kanssa pelastustoimen toimialalla.

Suomi suhtautuu myönteisesti nuorten liikkuvuutta koskevan sopimuksen neuvottelemiseen ja kannattaa keskustelujen aloittamista UK:n mahdollisesta osallistumisesta Erasmus+-ohjelmaan, sekä Fusion for Energy- ja Euratom-ohjelmiin tulevan monivuotisen rahoituskehysten (MFF) puitteissa.

EU-UK-huippukokouksesta 19.5.2025 Suomen tavoitteena on saada selvä ja vahva viesti EU-UK-yhteistyön ja ennen kaikkea ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön vahvistamisesta. Suomi katsoo, että EU:n ja UK:n yhteistyötä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla voidaan kartoittaa ja lisätä progressiivisesti, ja myös yhteistyörakenteita voidaan lujittaa asteittain. Suomen näkökulmasta on hyödyllistä vahvistaa EU:n ja UK:n suoraa turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä Euroopan turvallisuuden taakamiseksi.

Pääasiallinen sisältö

UK erosi Euroopan unionista 31.1.2020, mutta hyvä suhde ja yhteistyö EU:n ja UK:n välillä on molemmille tärkeä. EU-UK-suhteet perustuvat EU:n ja UK:n jakamiin arvoihin ja intresseihin, jotka juontuvat maantieteellisestä läheisyydestä, historiasta ja yhteisestä eurooppalaisesta perinnöstä. UK on Yhdistyneiden kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston (TN) pysyvä jäsen, EU:n samanmielinen kumppani YK:ssa, Nato-kumppani, G7-jäsen, Ukrainan merkittävä tukija, Euroopan poliittisen yhteisön (EPY/EPC) aktiivinen jäsen ja yksi Euroopan johtavista puolustusalan toimijoista, jolla on ainutlaatuista osaamista ja kykyä. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on vahvistanut käsitystä EU:n ja UK:n strategisen kumppanuuden merkityksestä.

Brexitin jälkeen EU-UK-suhteet kärsivät jännitteistä, joita lisäsivät UK:n jatkuvat vaikeudet erosopimuksen täytäntöönpanossa ja soveltamisessa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on korostanut yhteistyön merkitystä, mutta kokonaisvaltaisen tasapainon löytäminen suhteeseen on ollut haasteellista. Työväenpuolueen nousu hallitusvaltaan UK:ssa loi myönteisemmän ilmapiirin EU-UK-suhteiden tiivistämiselle ja käynnisti keskustelut EU-UK-suhteiden kehittämiseksi syksyllä 2024.

EU-UK-suhteiden nykyinen oikeudellinen viitekehys

EU:n ja UK:n suhteiden tämänhetkinen oikeudellinen viitekehys on ennen kaikkea taloudellinen. EU on UK:n suurin kauppakumppani samalla, kun UK on EU:n toiseksi suurin kauppakumppani.

EU-UK-suhteet pohjautuvat kahteen sopimukseen: 1) 1.2.2020 voimaan tulleeseen erosopimukseen, jolla puretaan UK:n jäsenyyssajan velvoitteet ja sovitaan Pohjois-Irlannin rajan järjestämisestä, ja joka turvaa niiden EU-kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä aseman ja oleskeluoikeuden UK:ssa ja UK-kansalaisten ja heidän

perheenjäsentensä oikeudet EU:ssa, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen ennen 31.12.2020; sekä 2) 1.5.2021 voimaan tulleeseen kaupp- ja yhteistyösopimukseen (TCA), joka käsittelee EU:n ja UK:n nykysuhdetta.

EU:n kansalaisten oikeudet UK:ssa ovat pitkään hirtänneet EU-UK-suhteita. UK on sitoutunut erosopimuksen täysimääräiseen täytäntöönpanoon ja ottanut merkittäviä askeleita myönteiseen suuntaan. Komissio valvoo kansalaisten oikeuksien toteutumista yhteistyössä UK:n viranomaisten kanssa. EU lähtee siitä, että erosopimuksen täytäntöönpanossa ei tehdä kompromisseja eikä suhteen syventämisessä vaihtokauppaa EU-kansalaisten oikeuksilla.

EU:n ja UK:n välinen TCA on EU:n kolmansien maiden kanssa tekemistä yhteistyösopimuksista kaikkein kattavin. Se kattaa tavaroiden ja palveluiden kaupan. Lisäksi TCA määrää teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien palvelujen rajat ylittävistä tarjoamisesta, sisältää julkisia hankintoja koskevia määräyksiä ja säätelee yksityiskohtaisesti kalastus- ja energia-alaa, sekä lainvalvontaa ja oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa. TCA on ainoa kaupp- ja yhteistyösopimus, joka sisältää luvun tasapuolisista toimintaedellytyksistä koskien avointa ja reilua kilpailua sekä kestävästä kehityksestä. Sen tavoitteena on säilyttää sama taso kilpailu- ja tukipolitiikan standardien, verotuksen, työelämän ja sosiaalisten normien sekä ympäristöstandardien osalta.

TCA:ssa säädetään kiintiöttömästä ja tullittomasta tavarakaupan järjestelmästä, mutta rajalla sovelletaan tuontimenettelyitä, koska UK ei kuulu unionin sisämarkkinoihin tai tullioniiniin. Tämä on vähentänyt kauppaa. TCA on kuitenkin edelleen vahva ja tehokas perusta EU-UK-suhteille. TCA toimii pääosin tarkoitetulla tavalla, ja sen toimeenpanon toteutus sujuu hyvin. TCA jättää osapuolten suhteen huomattavasti EU-jäsenyyttä etäisemmäksi, mutta sopimus on tasapainoinen ja mahdollistaa hyvän yhteistyön kaikilla sopimuksen kattamilla aloilla. TCA sisältää myös runsaasti potentiaalia yhteistyön tiivistämiseksi monilla aloilla ja mahdollistaa myös kokonaan uusien sopimusten liittämisen osaksi samaa kehikkoa ja sen yhteistä hallintomallia. TCA:n uudelleentarkastelu tulee TCA:n nojalla tehtäväksi viiden vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta.

Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskeva pöytäkirja (Northern Ireland Protocol, NIP) on erottamaton osa erosopimusta. Pöytäkirjan tavoitteena on varmistaa, että vuoden 1998 rauhansopimusta (niin kutsuttu Pitkänperjantain sopimus) kunnioitetaan ja vältetään niin sanottu kova raja Irlannin saarella. Lisäksi tavoitteena on, että saaren etelä- ja pohjoisosien välistä yhteistyötä voidaan jatkaa, eikä EU:n sisämarkkinoiden toimintaa vaaranneta.

Brexitin jälkeen haasteet EU-UK-suhteissa johtuivat pitkälti UK:n haluttomuudesta panna täytäntöön erosopimuksen liitteenä oleva Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskeva pöytäkirja ja soveltaa sitä asianmukaisesti. Maaliskuussa 2023 EU ja UK pääsivät kuitenkin pitkien neuvotteluiden tuloksena yhteisymmärrykseen niin kutsutusta Windsorin puitteistosta (Windsor Framework), joka on useasta yhteisjulistuksesta, yksipuolisesta julistuksesta, päätöksestä, suosituksesta, säädösehdotuksesta ja kantapaperista koostuva järjestely (E 181/2022 vp). Puitteiston avulla helpotetaan UK:sta Pohjois-Irlantiin suuntautuvaa tavarakauppaa niin, että kova raja Irlannin saarella vältetään EU:n sisämarkkinoiden yhtenäisyyttä ja toimintaa vaarantamatta. Puitteisto koskee tullimenettelyjä, terveys- ja kasvinuojelutoimia, valtiontukia, tullikiintiöitä, lääkkeiden saatavuutta sekä arvonlisä- ja valmisteverotusta Pohjois-Irlannissa. Lisäksi puitteistoon sisältyvät vahvennettu konsultaatiomekanismi Pohjois-Irlannin toimijoita varten ja niin sanottu Stormont Brake -häätäjarrumekanismi.

Mikäli Windsorin puitteistoa ei täytäntöönpanna täysimääräisesti, Pohjois-Irlannin ainutlaatuinen ja etuoikeutettu pääsy EU:n sisämarkkinoille luo EU:n näkökulmasta riskejä. Asianmukaisesti täytäntöönpanna Windsorin puitteisto edesauttaa osaltaan

merkittävästi EU:n ja UK:n kokonaissuhteen etenemistä myös suhteen muilla osa-alueilla. Puiteiston täytäntöönpanossa on edistytty, mutta sen täysimääräinen täytäntöönpano edellyttää vielä toimia.

Windsorin puiteisto mahdollisti keskustelut EU-UK-yhteistyön edistämisestä laajemmin. Ensimmäisenä myönteisenä askeleena EU ja UK sopivat kyberturvallisuutta ja terrorismin torjuntaa koskevien dialogien käynnistämisestä. Kyberturvallisuusdialogia on käyty joulukuusta 2023 lähtien ja terrorismin torjuntaa koskien helmikuusta 2024 lähtien. Myös UK:n assosioituminen vuoden 2024 alusta alkaen EU:n Horisontti Eurooppa- ja Kopernikustutkimusohjelmiin oli tervetullut askel.

Huippukokous ja EU-UK-suhteiden kehittäminen

Kesän 2024 vaaliensa jälkeen UK on osoittanut halukkuutta EU-suhteensa kehittämiseen. UK:lta on odotettu mahdollisimman konkreettisia ehdotuksia, mutta pitkään on käyty lähinnä tunnustelevia keskusteluja osapuolten intressien ja tahtotilan kartoittamiseksi. UK on määritellyt EU-UK-suhteita koskevan uudelleenarvioinnin (reset) kolmen pilarin kautta: 1) Ulkoinen turvallisuus (security; ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä puolustus), 2) sisäinen turvallisuus (safety; kansalaisten turvallisuus, poliisiyhteistyö, terrorismin torjunta, laitton maahanmuutto ym.), 3) kasvu ja kauppa (prosperity). UK on esittänyt tavoitteekseen entistä kattavamman ja molempia osapuolia hyödyttävän kumppanuuden. UK:n reunaehdot ovat kuitenkin edelleen voimassa: ei tulliliittoa, henkilöiden vapaata liikkuvuutta eikä sisämarkkinoille pääsyn edellytyksenä olevia velvoitteita. Tiettyillä tärkeäksi kokemillaan yhteistyöaloilla UK saattaisi kuitenkin viimeisimpien arvioiden mukaan olla valmis hyväksymään sekä dynaamisen yhdenmukaistamisen EU-lainsäädännön kanssa että EU-tuomioistuimen roolin EU-lainsäädännön ylimpänä tulkitsijana. EU-UK-suhteiden kannalta olennaista on myös, että UK ei ole määritellyt uudelleenarviointia koskemaan vain EU:ta vaan myös yksittäisiä EU-maita ja suhteitaan niiden kanssa.

EU:n tavoitteet EU-UK-suhteiden osalta ja EU-UK-huippukokouksessa perustuvat siihen, että Eurooppa-neuvoston vuoden 2017 suuntaviivat ovat edelleen voimassa. Eurooppa-neuvoston ja yleisten asioiden neuvoston useaan otteeseen uudelleen vahvistamien suuntaviivojen taustalla on ajatus siitä, että unionin jäsenyys on aina kannattavampi ratkaisu kuin ulkopuolelle jääminen, eikä EU:n yhtenäisyyttä sekä sisämarkkinoiden ja tulliliiton moitteetonta toimintaa tule missään olosuhteissa vaarantaa. Ensinnäkin sisämarkkinoiden neljä vapautta ovat jakamattomia. Unionin säännöstöstä ei voi poimia parhaita paloja osallistumalla sisämarkkinoille alakohtaisen toimintamallin perusteella. Suhdetta voidaan kehittää useamman erillisen sopimuksen tai järjestelyn avulla, mutta tämäkään ei saa johtaa vain parhaiden palojen poimimiseen eri politiikkasektoreilta.

Toiseksi UK:n oikeuksien ja velvollisuuksien on oltava tasapainossa sekä suhteessa EU:n jäsenvaltioihin että muihin kolmansiin maihin. Unionin ulkopuolisilla mailla ei ole samoja velvollisuuksia kuin jäsenillä eivätkä ne voi nauttia samoista oikeuksista ja eduista kuin jäsenet. Esimerkiksi unionin markkinoille pääsyn ja suvereniteetin välillä vallitsee riippuvuussuhde: mitä laajempi sääntelyautonomia ja itsenäisyys suhteessa EU:n toimielimiin, sitä suppeampi pääsy EU:n markkinoille. UK-suhteen sisältöä ja syvyyttä pohdittaessa on siis otettava huomioon myös unionin nykyiset, esimerkiksi ETA-, EFTA- ja vapaakauppasopimuksiin perustuvat suhteet muiden kolmansien maiden kanssa.

Kolmanneksi, kun otetaan huomioon UK:n maantieteellinen läheisyys ja keskinäiset taloudelliset siteet unionin jäsenvaltioiden kanssa, voi suhde toimia molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla vain, jos tasapuoliset toimintaedellytykset turvataan. On siis oltava välineet, joilla voidaan puuttua perusteettomaan kilpailuetaan, jota suhteen osapuoli voisi saada heikentämällä sääntelyä ja suojan tasoa etenkin kilpailu-, valtiontuki-,

sosiaali- ja ympäristöpolitiikan aloilla. Neljäs suuntaviivojen peruseriaate on, että kolmannet maat eivät osallistu EU:n päätöksentekoon. Erilaiset konsultointimenettelyt tai tarkkailija-asemat joissakin elimissä voivat tietyissä tilanteissa olla mahdollisia.

Lisäksi kaikkien olemassa olevien sopimusten täysimääräinen täytäntöönpano ja asianmukainen soveltaminen on EU-UK-suhteiden kulmakivi. EU-UK-huippukokoukselta odotetaan ennen kaikkea sitoutumisen vahvistamista erosopimuksessa sovittujen kansalaisten oikeuksien täytäntöönpanoon. Lisäksi huippukokouksen odotetaan tunnustavan ja vahvistavan uudelleen sen, että tulevaisuuden EU-UK-yhteistyö perustuu Windsorin puitteiston täysimääräiselle ja oikea-aikaiselle täytäntöönpanolle.

Yleisten asioiden neuvosto on kokouksissaan 17.12.2024 ja 18.3.2025 keskustellut UK-suhteen kehittämisestä. Jäsenvaltiot ovat osoittaneet halua yhteistyöhön erityisesti ulkopoliittikan, turvallisuuden ja puolustuksen kysymyksissä. EU näkee UK-suhteen tiivistämisen niin sanottuna pakettiratkaisuna, joka huomioi jäsenvaltioiden herkkyydet eri sektoreilla. Mahdollinen eteneminen esimerkiksi ulko- ja turvallisuuspoliittisessa yhteistyössä on näin ollen yhteensovittava muiden yhteistyöalojen kanssa ja muut jäsenvaltioiden keskeiset prioriteetit huomioiden. Pakettiratkaisu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikilla yhteistyöaloilla olisi edettävä täysin samaan tahtiin.

EU:n näkökulmasta pakettiratkaisun tärkeimpiä teemoja ovat ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka; kalastus; energia; terveys- ja kasvinuojelutoimet (SPS); päästökauppajärjestelmä (ETS); laitton maahanmuutto; sekä nuorten liikkuvuus (Youth Experience Scheme, YES) ja osallistuminen unionin ohjelmiin. Osa teemoista kuuluu EU:n ja UK:n välisen kauppajäsenvaltiöyhteistyön (TCA) piiriin. Osa teemoista edellyttää erillisiä sitovia sopimuksia ja osa puolestaan kuuluu ei-sitovien järjestelyiden piiriin.

Seuraavassa kuvataan mahdollisimman tiiviisti EU-UK-yhteistyöhön liittyviä keskeisiä kysymyksiä.

Kalastus

Kalastus on hyvin herkkä aihe EU-UK-suhteissa. Kalastus ja energia kytkeytyvät toisiinsa TCA:ssa, sillä EU:lla on vahvaa kiinnostusta kalastusta kohtaan ja UK:lla puolestaan energiaa kohtaan. Molemmilla on TCA:ssa myös asetettu takaraja nykyisten järjestelyjen voimassaololle: 30.6.2026. Toisen osapuolen vesille pääsy määritellään kesäkuun 2026 jälkeen vuosittain. Jatkoneuvottelut tulisi aloittaa mahdollisimman pian oikeudellisen varmuuden saamiseksi kesäkuun 2026 jälkeiselle ajalle. Vesille pääsystä olisi tärkeä saada selvyys EU-UK-huippukokouksen yhteydessä.

Vesille pääsystä neuvottelemisen on kuulunut hankalimpiin teemoihin kalastuksen alalla. EU:n näkökulmasta olennaista on se, että kalastuksenhoitotoimenpiteet ovat TCA:n määräysten mukaisia. EU:n tavoitteena on status quo säilyttäminen ja oikeudellinen vahvistaminen. EU-UK-suhde kalastusasioissa ei ole tällä hetkellä tasapainoinen, sillä EU:lla on enemmän intressejä kalastaa UK:n vesillä kuin toisin päin. Lisäksi UK tuo paljon kalaa EU:hun. UK:lla on vesille pääsyyn liittyen omia kansalliseen suvereniteettiin liittyviä ehtojaan, jotka voivat olla joillekin EU:n jäsenvaltioille vaikeasti hyväksyttäviä. Pitkän aikavälin sitoutuminen vesille pääsyyn on tärkeää varmuuden ja ennustettavuuden kannalta.

Energia

Vesille pääsyn ja kalastuksen tavoin energiaan liittyy EU-UK-suhteissa määräaika; TCA:ssa energiasta sovitut järjestelyt umpeutuvat 30.6.2026, ja neuvottelut olemassa olevien järjestelyjen jatkosta olisi tärkeä saada käyntiin nopeasti.

Brexitin jälkeen UK:lla ja EU:lla on ollut erilliset energiapolitiikat ja energiamarkkinat, lukuun ottamatta Pohjois-Irlantia, jossa sähkön tukkukauppa kuuluu EU:n sääntöjen piiriin. TCA:ssa sovitaan tiiviistä yhteistyöstä energiasektorilla. EU:n ja UK:n energiamarkkinat ovat kytköksissä kaasun ja sähkön siirtoyhteyksien osalta. Sähkökauppa tapahtuu kahdenvälisellä kaupankäynnillä, sillä UK ei voi enää osallistua automaattiseen siirtokapasiteetin jakoon. Lisäksi osapuolet ovat tehneet erillisen sopimuksen ydinenergian turvallisuudesta ja rauhanomaisesta käytöstä.

TCA:ssa sovitun, Brexitin jälkeen luodun Multiregion loose volume market coupling (MRLVC) –järjestelmän toimeenpano on osoittautunut monimutkaiseksi ja on vielä kesken. UK toivoo paluuta Brexitiä edeltävään järjestelyyn sähkönsiirron osalta. Sähkökauppa UK:n kanssa on tärkeää koko Euroopan sähkömarkkinoiden kannalta. UK:n päätös olla liittymättä uudelleen sisämarkkinoille rajoittaa kuitenkin yhteistyömahdollisuuksia. UK:n osallistuminen vain EU:n energian sisämarkkinoille ei välttämättä olisi EU:n intressissä muuten kuin osana tyydyttävää kokonaisratkaisua. Lisäksi se olisi lähökohtaisesti vastoin Eurooppa-neuvoston suuntaviivoja, ellei UK asiaa koskevassa erillisessä sopimuksessa sitoutuisi etenkin EU-lainsäädännön dynaamiseen yhdenmukaistamiseen, EU:n elinten valvonta- ja tuomiovaltaan sekä asianmukaiseen taloudelliseen kontribuutioon.

Globaalit kysymykset, ulkopoliittikka, turvallisuus ja puolustus

Geopoliittinen maailmantilanne korostaa vahvemman EU-UK-yhteistyön potentiaalia ulkopoliitikassa, turvallisuudessa ja puolustuksessa jaettuna strategisena intressinä. EU:n ja UK:n intressit ovat yhteneväiset Euroopan turvallisuudessa ja monissa globaaleissa kysymyksissä. EU-jäsenvaltiot pitävät UK:ta tärkeänä kumppanina, jonka kanssa ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä pitää syventää etenkin huomioiden geopoliittinen ja Euroopan turvallisuustilanne sekä Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa.

UK on Ukrainan vahvimpia tukijoita ja ottanut Yhdysvaltain hallinnonvaihdoksen jälkeen etenkin Ranskan kanssa johtoroolia Ukrainan tukemisessa ja Euroopan turvallisuuden vahvistamisessa. Suomi on ollut aktiivisesti mukana niin sanotussa halukkaiden koalitiossa. UK on toiminut myös sillanrakentajana Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä.

Globaalissa mittakaavassa EU-UK-huippukokous on EU:lle ja UK:lle mahdollisuus vahvistaa tukeaan monenkeskiselle yhteistyölle ja YK:n peruskirjan mukaiselle sääntöpohjaiselle kansainväliselle järjestelmälle. Tavoitteena on todeta sitoutuminen muun muassa yhteistyöhön monenvälisillä foorumeilla yhteisten intressien mukaisissa asioissa, kuten rauha ja turvallisuus, ihmisoikeudet, humanitaarinen apu, ilmastonmuutos, kestävä kehitys, ympäristönsuojelu, taloudellinen vakaus, vapaa ja reilu kauppa, sekä investoinnit ja kansainväliset kumppanuudet. Lisäksi huippukokouksen halutaan vahvistavan EU:n ja UK:n yhteistä tavoitetta edistää vakautta ja vaurautta laajemmin maailmalla, muun muassa Lähi-idässä, Afrikassa, Länsi-Balkanilla ja indopasifisella alueella.

EU-UK-suhteen näkökulmasta olennaista on se, että EU:n ja UK:n ulko- ja turvallisuuspoliittiselle yhteistyölle ei tällä hetkellä ole varsinaista sopimuksellista viitekehystä. TCA-sopimuksessa sovittiin vain hyvin yleisellä tasolla tapahtuvasta EU-UK-yhteistyöstä tiettyissä ulko- ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä kuten: Globaalit kysymykset relevanteilla kansainvälisillä foorumeilla; demokratia, oikeusvaltio ja ihmisoikeudet; aseriisunta ja joukkotuhoaseiden leviämisen ehkäiseminen; pienaseet ja kevyet aseet sekä muut tavanomaiset aseet; kansainvälistä yhteisöä koskevat vakavimmat rikokset ja ICC; terrorismin torjunta; kyberturvallisuus; ilmastonmuutoksen torjunta.

Näin ollen yhteistyö EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) sekä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) alalla on pääosin tapahtunut pragmaattisesti ja tapauskohtaisesti. Epävirallinen yhteistyö sisältää erityisesti vastatoimia koskien

Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainassa, mukaan lukien Ukrainalle annettavan taloudellisen ja sotilaallisen tuen koordinointi; EUMAM- ja INTERFLEX-operaatioiden puitteissa tapahtuva koulutustoiminta; ja pakoteyhteistyö.

Lisäksi YUTP/YTPP-yhteistyötä tehdään TCA:han perustuvan rakenteellisen vuoropuhelun kautta kyberasioissa ja terrorismin vastaisessa työssä; epävirallisissa konsultaatioissa koskien monia yhteisiä maantieteellisiä ja temaattisia aiheita; sekä epävirallisen yhteistyön muodossa operaatioiden välillä esimerkiksi Punaisellaamerellä.

UK kutsuttiin marraskuussa 2022 EU:n sotilaallista liikkuvuutta koskevaan PRY-hankkeeseen (pysyvä rakenteellinen yhteistyö; PESCO), mutta UK:n virallinen osallistuminen hankkeeseen ei ole toteutunut UK:n ja Espanjan välisen Gibraltarin kysymyksen vuoksi (EU:n ja UK:n välisiä Gibraltaria koskevia sopimusneuvotteluja käsitellään kirjelmässä U 82/2023 vp).

EU-UK-huippukokous antaa mahdollisuuden tuoda esiin olemassa olevan epävirallisen yhteistyön merkitystä UK:n kanssa YUTP:n ja YTPP:n alalla. EU-UK-huippukokouksen tavoitteena on korostaa säännöllisten korkean tason yhteyksien merkitystä yhteisissä ulkopoliittikan, turvallisuuden ja puolustuksen kysymyksissä vuoropuhelun tai konsultaatioiden muodossa. Vuoropuhelun ja koordinaation kautta voidaan löytää mahdollisuuksia vahvistaa yhteistyötä edelleen strategisesti ja geopoliittisesti tärkeissä teemoissa, turvallisuudessa ja puolustuksessa. Yleisemmällä tasolla huippukokouksen odotetaan vahvistavan sitoumuksen muun muassa Euroopan turvallisuuden vahvistamiseen ja puolustusmenojen lisäämiseen. Esimerkkejä korkean tason vuoropuhelusta viime kuukausilta ovat muun muassa pääministeri Keir Starmerin osallistuminen Eurooppa-neuvoston epävirallisen puolustusreitin työlläiselle helmikuussa, sekä ulkoministeri David Lammyn osallistuminen ulkoasiainneuvoston ja epävirallisen ulkoasiainneuvoston epävirallisiin keskusteluihin ajankohtaisista ulko- ja turvallisuuspoliittisista kysymyksistä lokakuussa 2024 ja toukokuussa 2025.

Kesän 2024 vaalien jälkeen Työväenpuolue tavoitteli EU:n kanssa laaja-alaista turvallisuuspakettia (Security Pact) sisältäen niin sanotun kovan turvallisuuden ohella esimerkiksi energian, ilmastonmuutoksen, pandemiat ja laittoman maahanmuuton. UK on luopunut tästä ensisijaisena tavoitteena muun muassa siksi, että laajan paketin käsittely veisi paljon aikaa, vaatisi sitovia sopimuksia, ja monet teemoista ovat hankalia. Pidemmän aikavälin tavoitteet huomioiden näistä teemoista ei kuitenkaan ole luovuttu. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla UK on kiinnostunut esimerkiksi pysyvästä rakenteellisesta yhteistyöstä, EU:n kriisinhallintaoperaatioihin osallistumisesta, puolustusmaterialiyhteistyöstä, siviilivalmius- ja pelastuspalveluyhteistyöstä sekä huoltovarmuuskysymyksistä (security of supply).

Tällä hetkellä vallitsee laaja yhteinen näkemys siitä, että vuoden 2023 strategisen kompassin alainen turvallisuus- ja puolustuskumppanuus (Security and Defence Partnership, SDP) on paras vaihtoehto EU:n ja UK:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön vahvistamisen ensiaskeleeksi. Turvallisuus- ja puolustuskumppanuutta on suunniteltu yhdeksi EU-UK-huippukokouksen lopputuotteeksi. Kyseessä on ei-sitova, poliittinen julistus yhteistyöstä ja työkalu, joka antaa ennakoitavuutta ja näkyvyyttä. Kumppanuus räätälöidään erikseen jokaiselle kumppanimaille. Vastaavia kumppanuuksia on tähän mennessä solmittu kuuden maan kanssa (Norja, Japani, Etelä-Korea, Albania, Pohjois-Makedonia, Moldova). EU-UK-suhteissa turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden solminen on osa niin kutsuttua pakettiratkaisua.

UK on toivottanut tervetulleeksi komission Euroopan puolustuksen vahvistamisen rahoittamista koskevan ReArm Europe -suunnitelman ja haluaisi alustavasti osallistua esimerkiksi EU:n suunnittelemaan Security Action for Europe (SAFE) -välineen yhteishankintoihin, minkä ensimmäisenä perusedellytyksenä on turvallisuus- ja puolustuskumppanuus

unionin kanssa. (Suunnitelmaa ja rahoitusvälinettä käsitellään selvityksessä E 21/2025 vp ja kirjelmässä U 12/2025 vp). ReArm European liittyvää keskustelua ei kuitenkaan käydä EU-UK-suhteen viitekehyksessä.

Turvallisuus- ja puolustuskumppanuuden ohella EU-UK-huippukokouksen tavoitteena on saada aikaan sitoumus tutkia mahdollisuuksia aloittaa neuvottelut ja tehdä sitovia sopimuksia YUTP:n alalla UK:n kanssa yhdessä tärkeiksi katsottavilla aihealueilla, kuten kriisinhallinta ja puolustusteollisuus.

Terveys- ja kasvinsuojelutoimet

TCA:ssa vahvistetut terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteitä (sanitary and phytosanitary measures, SPS) koskevat määräykset täydentävät EU:n ja UK:n Maailman kauppajärjestön (WTO) SPS-sopimuksen mukaisia velvoitteita ja pyrkivät vähentämään terveys- ja kasvinsuojelutoimenpiteisiin liittyvien kauppaa häiritsevien tekijöiden vaikutusta. Ero-sopimuksessa sovitun mukaisesti EU:n SPS-sääntöjä sovelletaan automaattisesti Pohjois-Irlantiin. Windsorin puitteisto sisältää merkittävää joustoa SPS-tuotteiden siirtämisessä UK:sta Pohjois-Irlantiin loppukulutusta varten.

UK tavoittelee SPS-sopimusta EU:n kanssa. EU:lla on UK:n suhteen sama tavoite. Mahdollisessa sopimuksessa UK:n pitäisi hyväksyä muun muassa EU-tuomioistuimen tuomiovalta, komission valvontavalta ja dynaaminen yhdenmukaistaminen EU:n lainsäädännön kanssa. Alustavien arvioiden mukaan UK:n kanta on mahdollisesti muuttumassa myönteisemmäksi näiden edellytysten suhteen. Sopimus edellyttäisi UK:lta myös taloudellista panosta. Sopimuksen katsotaan lähtökohtaisesti hyödyttävän molempia osapuolia, kun rajalla ei olisi tarvetta SPS-tarkastuksille eikä todistuksille.

Päästökauppajärjestelmä ja hiilirajamekanismi

EU:n päästökauppajärjestelmä (emission trading scheme, ETS) on EU-tason politiikka-toimi kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. EU:n hiilirajamekanismi (carbon border adjustment mechanism, CBAM) asettaa kustannuksen päästöintensiivisille tuonti-tuotteille EU:n päästökauppaa peilaten.

Vuodesta 2021 lähtien EU:lla ja UK:lla on ollut erilliset päästökauppajärjestelmät; poikkeuksena Pohjois-Irlannin sähköntuotantolaitokset, jotka kuuluvat EU:n päästökauppajärjestelmään. Vaikka EU:n ja UK:n päästökauppajärjestelmät ovat yleisiltä ominaisuuksiltaan samankaltaiset, ne ovat alkaneet enenevässä määrin erota toisistaan liittyen muun muassa päästökaton vuosittaisen pienenemisen tahtiin, päästöoikeuden hintaan ja soveltamisalaan (kansainvälinen meriliikenne). TCA velvoittaa osapuolia harkitsemaan vakavasti päästökauppajärjestelmien yhdistämistä tavalla, joka säilyttää järjestelmien eheyden ja tarjoaa mahdollisuuden niiden tehostamiselle.

EU:n sisällä on pohdittu mahdollisia yhteistyövaihtoehtoja UK:n ETS- ja CBAM-järjestelmien kanssa. Päästökauppajärjestelmien osalta on esillä ollut mahdollisuus päästökauppajärjestelmien linkittämisestä. EU:n ja UK:n päästökauppajärjestelmien yhdistäminen (toteutettuna EU:n ja Sveitsin päästökauppajärjestelmien yhdistämisen tapaan) mahdollistaisi sen, että yhdestä päästökauppajärjestelmästä liikkeelle lasketut päästöoikeudet olisivat palautettavissa kummassa tahansa järjestelmässä aiheutettujen päästöjen kattamiseksi. Laajennettu päästöoikeusmarkkina voisi osaltaan muun muassa parantaa päästöoikeuksien saatavuutta ja poistaa EU:n päästöoikeusmarkkinan oletettua niukkuutta tulevaisuudessa. Järjestelmien yhdistäminen kuitenkin edellyttäisi yhteisymmärrystä useista järjestelmän keskeisistä elementeistä, kuten soveltamisalasta ja päästökaton vuosittaisesta leikkauksesta. Päästökauppajärjestelmien yhdistäminen voisi edistää yhteistyötä myös hiilirajamekanismijärjestelmien osalta. EU:n hiilirajamekanismiasetuksen mukaan CBAM-velvoitteita ei sovelleta tuontituotteisiin silloin, kun kolmannen maan

päästökauppajärjestelmä on yhdistetty EU:n päästökauppaan ja kun tuontitavaran hiilen hinta on täysimääräisesti veloitettu myöntämättä tuotannolle muita alennuksia kuin myös EU:n päästökauppajärjestelmän mukaisesti sovellettavat alennukset.

EU ja UK ovat eri vaiheissa ottamassa käyttöön omat hiilirajamekanisminsa, joissa on myös merkittäviä eroja. Sekä EU:n että UK:n hiilirajamekanismilla asetetaan kustannus tietyille päästöintensiteetille tuontituotteille niiden päästösältöön perustuen. Hiilirajamekanismilla tavoitellaan hiilidioksidipäästöjen hiilivuodon torjuntaa niin, että päästöintensiteettiin tuontituotteisiin kohdistuisi yhtäläinen päästökustannus, joka kotimaiselle tuotannolle kohdistuu päästökaupan myötä. EU:n ja UK:n hiilirajamekanismeilla on keskeisiä eroja muun muassa sen osalta, minkä sektoreiden tuontituotteita ne koskevat. EU:n hiilirajamekanismin soveltamisalassa ovat teräs, rauta, alumiini, sementti, lannoitteet, vety sekä tuontisähkö, kun taas UK:n hiilirajamekanismin piiriin tulevat kuulumaan teräs ja rauta, alumiini, sementti, lannoitteet, keramiikka, lasi sekä vety. Myös päästökattavuudessa on eroja, sillä EU:n CBAM pätee lähtökohtaisesti vain tuotesidonnaisiin suoriin päästöihin, kun taas UK:n CBAM:n piirissä ovat myös epäsuorat päästöt. EU:n hiilirajamekanismin myötä sen alaisten sektorien päästöoikeuksien ilmaisjako vähenee asteittain eurooppalaisille laitoksille. UK taas pohtii vaihtoehtoja, joissa ilmaisjako voisi jatkaa CBAM:n rinnalla, ja tulee päättämään järjestelmän yksityiskohdista myöhemmin. EU:n hiilirajamekanismi astuu voimaan asteittain vuodesta 2026 alkaen, kun taas UK:n hiilirajamekanismi käynnistyy vuonna 2027.

Sisäinen turvallisuus ja laitton maahanmuutto

Maahanmuutto oli yksi pääsystä UK:n päätökselle erota EU:sta. Koska UK ei ole enää EU- tai Schengen-jäsen, ei sillä ole enää samoja tietokantojen käyttöoikeuksia kuin EU:n jäsenenä. EU ja UK tekevät kuitenkin yhteistyötä aloilla, jotka ovat olennaisia laitottoman maahanmuuton vastaisen työn kannalta, mukaan lukien Europol ja Frontex. Mitä tulee Europol-yhteistyöhön, EU:n näkökulmasta tiedon jakamisen lisääminen UK:sta sekä UK:n kontribuution lisääminen maahanmuuttajien salakuljetusta tutkivan eurooppalaisen keskuksen (European Migrant Smuggling Centre, EMSC) toimintaan parantaisi yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Ylipäätään entistä tehokkaampi tietojenvaihto sisäisen turvallisuuden alalla mahdollistaisi nopeamman reagoinnin yhteisiin turvallisuushäiriöihin ja rikollisuuteen liittyviin haasteisiin.

UK on viestinyt, että se haluaa yhteistyötä muuttoliikkeen saralla. EU-jäsenvaltiot ovat yleisesti ottaen avoimia yhteistyön parantamiselle laittomaan maahanmuuttoon puuttumiseksi. UK:n naapuruston maat toivovat parempaa yhteistyötä ennen kaikkea Englannin kanaalissa ihmiskuljetukseen erikoistuneiden järjestäytyneiden rikollisryhmien torjunnassa. Keskustelua on käyty myös palautuksista, mutta takaisinottosopimuksen neuvotteluihin ei EU:ssa ole halukkuutta, kuten ei ollut myöskään Brexit-neuvotteluissa. EU:n intressissä ei ole se, että UK palauttaa ilman laillista perustetta oleskelevat henkilöt unioniin eikä kolmansien alkuperämaihin. EU:lla on kahdenvälistä vuoropuhelua laittomasta maahanmuutosta kolmansien maiden kanssa, ja tätä vaihtoehtoa olisi hyödyllistä tutkia myös UK:n kanssa.

EU:lla puolestaan on kiinnostusta muun muassa tietojenvaihtoon sormenjäljissä, DNA- ja autojen rekisteritiedoissa. Myös yhteistyö EU:n huumeviraston ja sen UK:n vastinparin kanssa saavat EU:ssa kannatusta.

Lainvalvonta- ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa

Jäsenvaltiot ovat yleisesti pitäneet tärkeänä lainvalvonta- ja oikeudellisen yhteistyön sujuvuutta ja kiinnittäneet TCA:n soveltamisessa huomiota muun muassa oikea-aikaisen tiedonsaannin tarpeeseen sekä viiveiden välttämiseen TCA:n nojalla tehtyihin pyyntöihin saatavissa vastauksissa.

Lainvalvonta- ja oikeudellisen yhteistyön rikosasioissa edellytyksenä on UK:n oikeuden takaaman henkilötietojen suojan riittävyys ja UK:n osallistuminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen. EU:n nykyiset UK:ta koskevat tietosuojan riittävyyspäätökset EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen sekä rikosasioiden tietosuojadirektiivin nojalla päättyvät kesäkuussa 2025, ja yhteistyön jatkuminen edellyttää päätösten voimassaolon pidentämistä. Riittävyyspäätösten uusiminen edellyttää, että komissio arvioi UK:n lainsäädännön takaaman tietosuojan tason riittävyyden ja, mikäli katsoo tason riittäväksi, ehdottaa päätösten uusimista. Komissio on ehdottanut nykyisten riittävyyspäätösten voimassaolon tilapäistä pidentämistä vuoden 2025 lopulle saakka (E-selvitys valmistelussa). Tilapäinen pidentäminen edellyttää Euroopan tietosuojaneuvoston lausuntoa ja Artikla 93 -komitean käsittelyä.

UK on ollut kiinnostunut myös yhteistyöstä tuomittujen siirtämisessä. Tuomittujen siirtoa ei säännellä TCA-sopimuksessa.

Nuorten liikkuvuus sekä EU:n ohjelmat

Nuorten liikkuvuuden ja ihmisten välisten yhteyksien vähenemistä on pidetty merkittävänä Brexitin kielteisenä vaikutuksena. EU:n puitteissa on hyväksytty nuorten liikkuvuuden (Youth Experience Scheme, YES) edistämistä koskeva neuvottelumandaatti komissiolle (E 40/2024 vp). Sopimus tarjoaisi uusia liikkuvuuteen liittyviä mahdollisuuksia 18-30-vuotiaille nuorille rajoitetuksi ajanjaksoksi ja puuttuisi opiskelijoiden liikkuvuuden keskeisiin esteisiin.

EU-jäsenvaltiot ovat tukeneet ajatusta keskustelujen aloittamisesta UK:n mahdollisesta osallistumisesta Erasmus+-ohjelmaan sekä EU-opiskelijoiden mahdollisuudesta opiskella UK:ssa samoin lukuvuosikustannuksin kuin maan kansalaiset. EU-opiskelijoiden määrä UK:n yliopistoissa on laskenut merkittävästi. Komissio on käynyt aiheista keskusteluja, mutta yhteydet liikkuvuuteen ja maahanmuuttoon tekevät niistä UK:n näkökulmasta hankalia. EU-UK-huippukokouksen toivotaan vievän eteenpäin keskustelua nuorten liikkuvuudesta.

EU:lla on nykyisen monivuotisen rahoituskehiksen (MFF) puitteissa ohjelmia, jotka tukevat ihmisten välisiä yhteyksiä sekä opiskelijoiden, tutkijoiden ja vapaaehtoisten liikkuvuutta. UK osallistuu vain Horisontti Eurooppa -ohjelmaan, mutta EU:n tavoitteena on, että UK sitoutuisi selvittämään mahdollisuuksia osallistua etenkin Erasmus+ -ohjelmaan.

Tulevaan monivuotiseen rahoituskehikseen liittyen EU:n tavoitteena on UK:n osallistuminen Fusion for Energy- ja Euratom-yhteistyöhön ehtojen täytyessä.

Kauppapolitiikka

Kauppapolitiikalla on keskeinen asema EU-UK-suhteen uudelleenarvioinnissa. UK:lla on poikkeuksellisen hyvä pääsy EU:n markkinoille TCA:n kautta, mutta kolmasmaana sillä on täysin eri asema kuin EU:n jäsenvaltioilla tai ETA/EFTA-mailla. TCA UK:n kanssa on EU:n kauaskantoisin vapaakauppasopimus.

Osallistuminen sisämarkkinoille edellyttää kaikkien neljän vapauden ja niihin liittyvien velvollisuuksien hyväksymistä. Osittainen osallistuminen sisämarkkinoille ei ole mahdollista. TCA:n kauppaa koskevat määräykset on neuvoteltu EU:n ja UK:n asettamien reunaehtojen puitteissa. TCA on kattava ja se toimii hyvin, mutta TCA:n kaikkea potentiaalia ei ole vielä hyödynnetty esimerkiksi ammattipätevyyden vastavuoroisen tunnustamisen alalla. Kaupanesteiden purkaminen edelleen läheisen kauppakumppanin kanssa on EU:n intressissä. Tämä kuitenkin edellyttäisi erilaista yhteistyömallia, kuten UK:n osallistumista sisämarkkinoille ja/tai tulliunioniin. Tämä ei ole mahdollista UK:n näkökulmasta.

UK:n osallistuminen sisämarkkinoille yksittäisillä sektoreilla ei puolestaan olisi unionin intressissä taloudellisesti eikä poliittisesti. Lisäksi sektorikohtainen osallistuminen olisi Eurooppa-neuvoston suuntaviivojen vastaista.

UK on indikoinut tavoittelevansa kunnianhimoista kauppasopimusta EU:n kanssa. UK on tehnyt ehdotuksia, joilla tavoitellaan lähestulkoon sisämarkkinoiden kaltaista kohtelua. Ehdotukset liittyvät muun muassa tavaroiden vastavuoroiseen tunnustamiseen, vaatimustenmukaisuuden arviointiin ja ammattipätevyyden tunnustamiseen (toisin kuin TCA:ssa on määritelty). Samaan aikaan UK:n reunaehdot liittyen tulliliittoon, henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen sekä sisämarkkinoille pääsyn edellytyksenä oleviin velvoitteisiin ovat edelleen pääpiirteiltään voimassa. Näin ollen liikkumavara EU:n ja UK:n kauppasuhteessa on varsin vähäistä. SPS-sopimuksen tapaisilla toimilla voidaan kuitenkin edelleen yksinkertaistaa kauppaa liittyviä menettelyjä ja vähentää kauppaa hidastavaa byrokratiaa.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

EU-UK-huippukokouksen yhteydessä ei tehdä oikeudellisesti sitovia päätöksiä, eikä neuvostossa ole tällä hetkellä käsiteltävänä uusia oikeusperustaa edellyttäviä UK-suhteeseen liittyviä ehdotuksia. Mahdollisten uusien konkreettisten aloitteiden oikeusperustoja arvioidaan niistä aikanaan laadittavissa selvityksissä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentilla ei ole varsinaista roolia erosopimuksen sekä kauppa- ja yhteistyösopimuksen täytäntöönpanossa, eikä tehtäessä mahdollisia päätöksiä UK-suhdetta koskevien uusien neuvottelujen aloittamisesta. Parlamenttia informoidaan SEUT 218 artiklan 10 kohdan mukaisesti.

Kansallinen valmistelu

UK-verkoston kirjallinen menettely 25.4.-29.4.2025
Ulkosuhdejaoston kirjallinen menettely 30.4.-2.5.2025
EU-ministerivaliokunta 9.5.2025

Eduskuntakäsittely

Erosopimusta ja sen liitteenä olevia pöytäkirjoja on käsitelty tunnuksen E 125/2016 vp alla lähetetyissä kahdeksassatoista E-selvityksessä. Artiklakohtaisesti lopullinen sopimus ja pöytäkirjat on avattu selvityksessä EJ 22/2019 vp.

Kauppa- ja yhteistyösopimusta on käsitelty selvityksissä E 6/2020 vp jatkokirjeineen sekä U 55/2020 vp jatkokirjelmineen.

Erosopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä ongelmia sekä niiden ratkaisemiseksi hyväksyttyä Windsorin puitteistoa on käsitelty selvityksessä E 181/2022 vp.

EU:n ja UK:n välisen Gibraltaria koskevan sopimuksen neuvottelemista on käsitelty selvityksessä U 82/2023 vp.

Lisäksi EU:n ja UK:n välisestä nuorten liikkuvuudesta on annettu selvitys E 40/2024 vp; sekä EU:n ja UK:n välisestä tietojen vaihdosta kilpailuasioissa selvitys U 48/2024 vp.

UK-suhdetta koskevista yleisten asioiden neuvoston keskusteluista (viimeksi 17.12.2024 ja 18.3.2025) eduskuntaa on informoitu normaaliin tapaan neuvostopakettien yhteydessä.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Ei suoria vaikutuksia

Taloudelliset vaikutukset

Ei suoria vaikutuksia

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

UK on toivonut TCA:n yhteydessä keskustelua myös tulevaisuuden hallintojärjestelyistä. EU:n näkökulmasta olennaista on, että mahdolliset uudet järjestelyt eivät saa heikentää jäsenvaltioiden valvontamahdollisuutta nykyisten sopimusten mukaisesti perustetuissa yhteiselimissä.

Asiakirjat

Neuvoston asiakirja 7789/25

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM, EUA-30 / lähetystöneuvos Mari Mäkinen, mari.makinen@gov.fi, p. 0295 350 104

VNK / lainsäädäntöneuvos Johannes Leppo, johannes.leppo@gov.fi, p. 0295 160 335

VNK / EU-erityisasiantuntija Tapio Rantanen, tapio.rantanen@gov.fi, p. 0295 160 223

LVM / erityisasiantuntija Jani Haapsaari, jani.haapsaari@gov.fi, p. 0295 342 067

MMM / neuvotteleva virkamies Markus Schulman, markus.schulman@gov.fi, p. 0295 162 475

OKM / neuvotteleva virkamies Henrik Ruso, henrik.ruso@gov.fi, p. 0295 330 161

OM / erityisasiantuntija Ilona Sekiguchi, ilona.sekiguchi@gov.fi, p. 0295 150 208

PLM / erityisasiantuntija Annina Tikkanen, annina.tikkanen@gov.fi, p. 0295 140 041

SM / erityisasiantuntija Sarolta Dechy, sarolta.dechy@gov.fi, p. 0295 488 248

STM / neuvotteleva virkamies Kirsi Törmäkangas, kirsi.tormakangas@gov.fi, p. 0 295 163 353

TEM / neuvotteleva virkamies Tiina Heiskanen, tiina.heiskanen@gov.fi, p. 0295 064 923

TEM / hallitusneuvos Jarmo Tiukkanen, jarmo.tiukkanen@gov.fi, p. 0295 047 355

UM / lähetystöneuvos Pekka Hirvonen, pekka.hirvonen@gov.fi, p. 0295 350 705

UM / lähetystöneuvos Mari Korhonen, mari.korhonen@gov.fi, p. 0295 351 017

YM / kansainvälisten asiain neuvos Liisi Klobut, liisi.klobut@gov.fi, p. 0295 250 131

EUE / vastuuvirkamies Fanny Nummi, fanny.nummi@gov.fi, p. +32 475 824 725

VAHVA-tunnus

EU/323/2025

Liitteet**Viite**

